

BILATERÁLNÍ EKONOMICKÉ VZTAHY MEZI KAZACHSTÁNEM A ČESKOU REPUBLIKOU

ALTYNAY ALIYEVA

Katedra světové ekonomiky, Fakulta mezinárodních vztahů,
Vysoká škola ekonomická v Praze

Abstrakt

Příspěvek věnován bilaterálním ekonomickým vztahům mezi Kazachstánem a Českou republikou. Tento příspěvek analyzuje ekonomickou spolupráci mezi Kazachstánem a Českou republikou a také ukazuje na nové směry spolupráce mezi dvěma státy. Hlavní nový námět příspěvku je založení kazašsko-českého obchodně-ekonomického centra v Almaty a česko-kazašského obchodně-ekonomického centra v Praze pro podporu kazašských a českých výrobků mezi oběma zeměmi. Dalším novým námětem příspěvku je vyřešení problémů uznávání vzdělání (nostrifikace diplomů a maturitních vysvědčení) mezi Kazachstánem a Českou republikou.

Klíčová slova

bilaterální ekonomické vztahy, spolupráce, Kazachstán, Česká republika, obchod, perspektivní směry.

Abstract

The present article is devoted to bilateral economic relations of Kazakhstan and Czech Republics. The article extensively reports on nowadays state of economic cooperation, and also suggests new trends of development of cooperation between two countries. The novelty of the article is the offer on creation of joint Kazakhstan-Czech Commerce Chamber, and solution of the issue related to recognition of diplomas and certificates in both countries.

Key words

Bilateral economic relations, co-operation, Kazakhstan, Czech Republic, perspective trends.

Zlepšení vztahů Kazachstánu s ČR záleží především na prohloubení dvoustranné spolupráce mezi těmito dvěma státy, která zaručí rovnoprávné získávání výhod a zohlední společné zájmy, čímž přispěje k vzájemně uspokojivé cestě sociálně-ekonomického, politického rozvoje obou států.

Kazachstán byl 16. 12. 1991 jednou ze svazových republik Sovětského svazu, proto pro vnější vztahy byly prioritou především zájmy Moskvy. Dnes je těžké najít materiály o přímé spolupráci Kazachstánu a Československa z dob minulého režimu. Od roku 1993 v Almaty působí Velvyslanectví České republiky. Diplomatičké vztahy mezi Republikou Kazachstán i Českou republikou byly navázány 1. ledna 1993. V dubnu roku 1997 se v Praze otevřela Diplomatičká mise RK, která se nařízením Prezidenta Republiky Kazachstánu č.1468 ze dne 4. listopadu 2004 povýšila na úroveň Velvyslanectví. Od dubna 2005 v Praze působí Velvyslanectví Kazachstánu [1].

Spolupráce mezi Českou republikou a Kazachstánem se rozvíjela pomalu. Hlavní odlišností v hospodářském rozvoji byl fakt, že Česká republika měla již ukončené sociálně-ekonomiko-političké reformy, když Kazašská republika začínala provádět své politiko-hospodářské reformy [1]. Samozřejmě měla Česká republika větší zkušenosti ve sféře mezinárodních vztahů; obchodních operací; v oblasti příhraniční spolupráce, a to z toho důvodu, že Česká republika nebyla satelitním státem Sovětského svazu; před druhou světovou válkou měla tato země jedno z nejrozvinutějších hospodářství v Evropě, obyvatelé měli větší zkušenosti v oblasti právně-osobních vztahů v obchodování a důležitou úlohu sehrálo také sousedství s vyspělými ekonomikami světa apod.

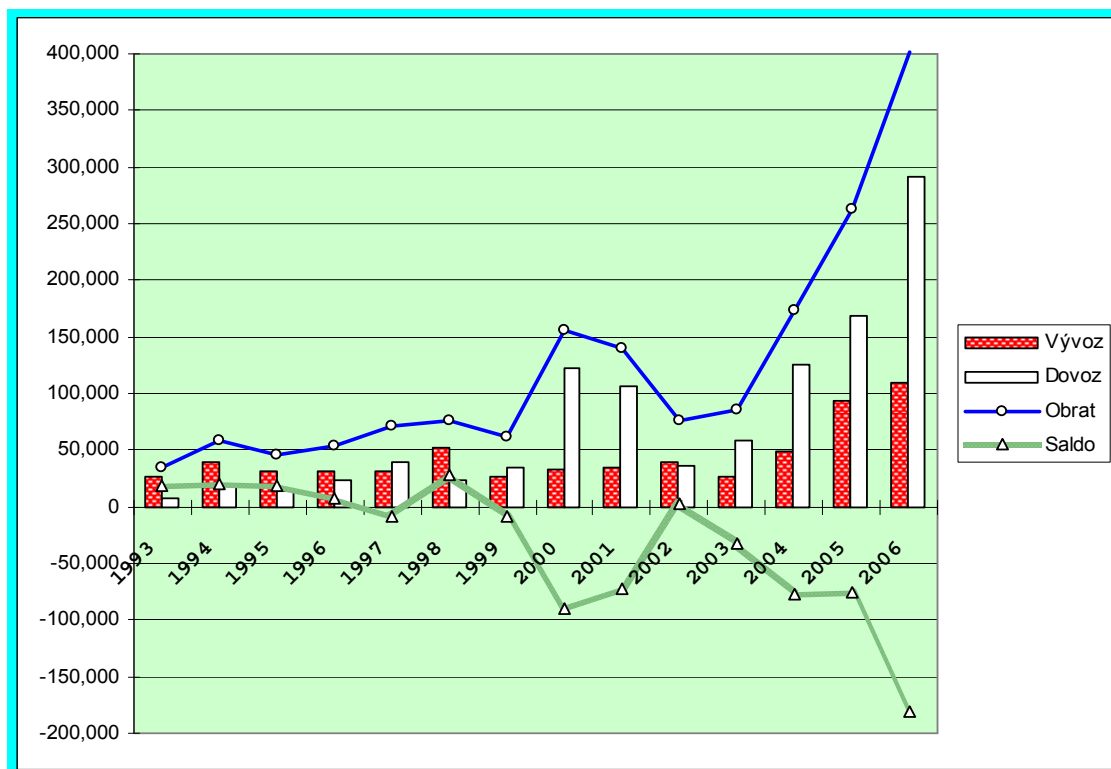
Celkově můžeme rozdělit rozvoj obchodně-ekonomických vztahů mezi zeměmi na 3 stadia [2]:

První etapa období je ohraničena lety 1993-1999. V této době vznikaly první obchodně-ekonomické vztahy mezi jednotlivými subjekty a uzavíraly se první dohody a smlouvy k zlepšení fungování a prohlubování spolupráce. V této době nebyla situace v kazašském hospodářství pozitivní, což ovlivňovalo všechny činnosti státu. Obchodní styky měly víceméně náhodný charakter, subjekty měly zájem o okamžité výhody. Pro české byznysmeny byly důležitější vztahy s Ruskem a obchodní operace se uskutečňovaly rovněž přes Rusko.

Druhá etapa proběhla v období 2000-2003. Změny ve struktuře spolupráce mezi státy probíhaly s ohledem na hospodářskou situaci v zemích. Od roku 2000 se zlepšuje ekonomická situace Kazachstánu (získáním statutu tržní ekonomiky, provedení hlubokých reforem), čeští obchodníci tak začaly mít větší zájem o Kazachstán. V průběhu druhé etapy se zvyrazňují pokroky ve spolupráci završené vznikem obchodně-ekonomického oddělení Velvyslanectví České republiky v Kazachstánu. Hlavním cílem tohoto oddělení jsou: stanovení nových kontaktů, poskytování informací a podpora projektů státního významu. Vzrostla úroveň obchodních operací, česká strana například začala kupovat ropu přes operátory z třetích zemí apod.

Třetí etapa rozvoje spolupráce mezi státy se datuje od roku 2004 do současnosti. Vztahy se rozvíjejí velmi dobře, jak dokládají návštěvy oficiálních představitelů z Prahy. Dne 8. září 2007 navštívil prezident České republiky Václav Klaus Kazachstán (před tím byl Václav Klaus na území Kazachstánu na začátku roku 2004 mezi přistáním na cestě do Číny). Pro českou stranu se Kazachstán stává velmi atraktivním partnerem také ve sféře průmyslu. Z dob Sovětského svazu nejsou v kazašském hospodářství rozvinuté technologické směry rozvoje. V ropném průmyslu, zemědělství a ostatních odvětvích hospodářství v Kazachstánu roste potřeba různých technických zařízení, proto by se čeští podnikatelé a výrobníci mohli stát dodavateli zařízení. Kromě toho má české strojírenství dobrou reputaci, přičemž hraje významnou roli cena a kvalita českých podniků. V oblasti spolupráce však stále chybí přímé kontakty, například je třeba rozvíjet dvoustranné kontakty spíše než s pomocí třetí strany bez tzn. offshore firem apod. [2]. S ohledem na současnou situaci ve spolupráci mezi státy můžeme konstatovat, že se prohlubuje, ale na druhou stranu ještě existuje množství atraktivních a zajímavých oblastí pro další rozvoj a prohlubování spolupráce.

Velkým problémem ve spolupráci obou států jsou neshodující se statistické údaje o obratu zboží mezi státy. Tyto chybné informace byly několik let sledovány a hlavním bodem daného problému je to, že do Čech dovážejí zboží i podniky z třetích zemí, proto v statistice jak Kazachstánu, tak i Česka existují mezery [3]. Řešení daného problému záleží především na společné informovanosti statistických úřadů obou zemí. V tomto mohou spolupracovat také ekonomické úseky ambasad jednotlivých zemí.



Graf 1. Znázorňující vývoj vzájemného obchodu mezi ČR a KZ (tis. USD), (podle české statistiky)

Zdroj: www.businessinfo.cz

Za období 1993-2006 český vývoz do Kazachstánu rostl a ve srovnání s rokem 1993 se v roce 2006 vývoz zvětšil 4násobně: v roce 1993 český vývoz činil 26,187 tis. USD a v roce 2006 dosáhl 109,699 tis.USD. Kazašský vývoz do České republiky za 13 let měnil strukturu, zaznamenal období poklesu a růstu. V roce 1993 kazašský vývoz činil 7,738 tis.USD, poté sledujeme nárůst exportu do Česka, ale v období 1998-1999 byl ve srovnání s rokem 1997 zaznamenán pokles. Taková situace, kdy byla zaznamenána viditelná změna v obchodu nastala i v letech 2002-2003. Za poslední období celkový kazašský vývoz do České republiky roste, přičemž v roce 2006 činil 291,264 tis.USD, což ukazuje růst českého dovozu z Kazachstánu až 37násobně v srovnání s rokem 1993. Jestliže v kazašském vývozu do Čech figurují především nerostné suroviny, v českém vývozu do Kazachstánu je to konečná produkce jako stroje a zařízení, tržní výrobky tříděné dle materiálu, léky, chemikálie apod. V dovozu převládají hlavně ropné produkty, fosfor, válcované železo, barevné kovy, dále pak bavlna a kůže. Kazašská strana

by mohla do České republiky dovážet koberce a produkci z čisté vlny, přírodní léčebné oleje, které se vyrábějí jen v Kazachstánu, nebo z produkce regionu Střední Asie.

Od tohoto roku belgický Fortis Bank financuje dodání technologie firmě PSP Engineering do Kazachstánu. Příjemcem vývozního úvěru v Kazachstánu je banka AO BTA, která má poskytnout leasing společnosti BI Cement na deset let. BI Cement patří k jedné z největších kazachstánských stavebních firem Bild Investments Group. Přerovská firma dodá technologie pro cementárnu v Kazachstánu, která má být dokončena do 31. března 2009. Pojistná částka tvoří kolem 2 miliard korun. Přerovský podnik dodá kazašské společnosti technologické linky pro výrobu cementu o výkonu 1600 tun slínku denně [4]. V současné době je situace, která nastala při stanovení ceny cementu velmi obtížná z toho důvodu, že cena cementu roste už několik let. Tato situace byla způsobena velkým rozvojem stavebnictví v Kazachstánu za poslední období. Dá se předpokládat, že zprovoznění cementárny, s novým technologickým vybavením, přispěje ke zlepšení situace. Kromě toho vysoké ceny cementu by se mohly snížit i přes nové dodavatele cementu na kazašský trh.

Aktuálním a novým krokem v oblasti spolupráce mezi Kazachstánem a Českou republikou jsou jednání o založení společenského poradenského centra, které by podporovalo a pomáhalo subjektům při obchodování v obou zemích, a případně by i poskytovalo poradenství pro státy regionu Střední Asie, Rusko. Dalším aspektem spolupráce by bylo zapojení do výzkumných projektů univerzit, výzkumných center Kazachstánu a České republiky, které by se mohly zabývat různými teoretickými i praktickými projekty.

Kromě toho mezi perspektivní je nutné řadit i dovoz obuvi, zejména společnosti Baťa, možností je rovněž založení vlastního obchodu obuvnických firem v Almaty a v Astaně. Nyní do Kazachstánu proudí obuv hlavně z Itálie, Ruska, Číny, Turecka. Obuv z Itálie patří k nejdražší produkci, ostatní jsou ve srovnání s italským zbožím nižší kvality, ale na druhou stranu levné. V případě, že český výrobce obuvi bude ve spolupráci s kazašským podnikem nebo sám vstupovat na kazašský trh, v obou případech bude mít šanci na úspěch, kazašský trh s obuví má mezery, kterou by mohli zaplnit čeští výrobci. K těm mezerám patří skutečnost, že kvalita české obuvi je vysoká, sortiment obuvi je napořád větší než u čínských nebo tureckých producentů.

Českou obuv by si mohla dovolit koupit kazašská střední a nižší-střední vrstva obyvatel. Nyní obuvnický průmysl Kazachstánu skoro vůbec neexistuje, a spolupráce s českými podniky by vedla ke zlepšení situace. Více předností by měly obuvnické továrny, které se nacházejí v Jižním regionu republiky, kde by se mohl rozvíjet celý komplex činností, k němuž by patřil: **sběr přírodní kůže u chovatelů zvířat; zpracování kůže; výroba konečného produktu – obuvi.** Kazašský obuvnický průmysl patří k stagnujícím, takže zájemci by mohli získat výhody od místních regionálních úřadů, obcí, či z fondu Strategického rozvoje „Kazyna“, Inovačního fondu apod. Podporu podnikání by mohli poskytnout i pracovníci velvyslanectví Kazachstánu a České republiky.

Implikace pro podporu českých investičních aktivit v Kazachstánu

K hlavním perspektivním a prioritním odvětvím ekonomiky Kazachstánu pro investování českých subjektů patří strojírenství, energetický sektor, zpracovatelský a lehký průmysl, zemědělství, turismus, finanční trh, ale perspektivy jsou i v zapojení a získání tenderů na projekty, které mají státní význam, např. účast ve projektech zaměřených na řešení ekologických problémů (čistírny odpadních vod) a v technicky náročných odvětvích hospodářství Kazachstánu:

strojírenství – dodávky materiálů pro potřeby strojírenství, chemického strojírenství, pro potřeby v petrochemickém průmyslu, rekonstrukce strojírenských odvětví, stroje pro zpracování kůže, založení společných podniků zaměřených na výrobu produkce pro potřeby strojírenství, dodávky technických zařízení pro důlní komplex Kazachstánu;

energetický sektor – dodávky českých zařízení do ropného průmyslu, účast na zpracovávání nalezišť: ropných, kovových, uhlí apod.;

zemědělství – dodávky technologických zařízení pro zemědělské produkce a potravinářský průmysl, zakládání společných konzerváren, které by zpracovávaly zeleninu a ovoce (zpracovávání meruněk, jablek, hroznů, hrozinek, vodního melounu, rajčat, okurek apod.), rovněž perspektivními by mohly být dodávky zařízení pro malé a střední podniky;

lehký průmysl – dovoz textilních výrobků, rozvoj společných podniků v lehkém průmyslu; spolupráce v oblasti lehkého průmyslu: v Almaty se nachází jedna z velkých textilních továren, kde je vyráběn kvalitní textil - ACHBK Almaty. Kromě toho po republice existuje hodně textilních továren, které by ve spolupráci s českými podniky mohly uskutečnit renovace svých výrobků. Důležitá je podpora ze strany vlády a státních institucí, zejména všech fondů, založených na podporu diversifikace kazašského hospodářství;

těžký průmysl – spolupráce v průmyslu barevných kovů nebo metalurgii;

turistické infrastruktury – rozvoj atraktivních turistických destinací, zakládání turistických společností v Kazachstánu apod., spolupráce v oblasti turismu a také v lázeňství;

finanční trh - kapitálový trh Kazachstánu je jedním z lákavých investičních příležitostí, i když kazašské finanční subjekty jsou více podporované. Odborníci z České republiky zaznamenaly perspektivu podílet se na kazašském finančním trhu. Komora pro hospodářské styky se Společenstvím nezávislých států upozorňuje na příležitost pro české ekonomické subjekty vstoupit na kazašský kapitálový trh [4]. Spolupráce v oblasti finančních produktů: vstup českých úvěrových institucí na kazašský finanční trh: v současnosti funguje v Kazachstánu česká Home Credit, která je jedním z prvních zahraničních finančních společností umožňujících získat dostupný úvěr pro obyvatele střední vrstvy a nižší střední vrstvy. Kazašský trh úvěrů není tak rozvinut jako v České republice a spolupráce v této oblasti by byla uvítána; poskytování finančních úvěrů společným podnikům; účast na burze; využití zkušeností českých finančních podniků firmami; spolupráce v oblasti pojištění;

infrastruktura - účast na obnovení městské infrastruktury, výstavba a modernizace železnic, účast na projektech pro rekonstrukci dopravních systémů Kazachstánu; spolupráce mezi kazašskými podniky a českými firmami při výstavbě komplexu závodů na zpracování ropy; využití zkušeností českých firem při výstavbě mostů, silnic; spolupráce ve výstavbě bytů a jiných zařízení nejen v Almaty - Astaně , ale i v dalších městech a oblastech Kazachstánu;

farmaceutický průmysl - dovoz léků a farmaceutických polotovarů, spolupráce ve vědecko-výzkumné oblasti farmacie; organizace stáží specialistů;

inovace – účast ve výrobě moderních technologií; spolupráce mezi kazašskými a českými technoparky: rozvoj vysoce kvalitních technicky zaměřených podniků s ohledem na praxi stejných podniků USA, Indie; organizace stáží specialistů, výměna studentů, spolupráce vysokých škol při zpracovávání projektů;

zpracovatelský – dodávky následujících českých zboží budou vítané: balící stroje na zboží jak pro lehký průmysl tak i pro potravinářství; stroje pro zpracování kůže;

automobilový průmysl – doplňující částky pro auta apod., existují nové možnosti rozvoje tohoto průmyslu v Kazachstánu, dodávky dopravních prostředků pro městskou a meziměstskou dopravu – tramvaje, trolejbusy, železniční prostředky – lokomotivy, vagony apod.;

ekologie - české podniky, vzdělávací centra a výzkumné instituty by se mohly podílet i na dodávkách technologií pro čištění pitné vody, odpadkové vody a odpadků včetně zpracovávání chemických odpadků, ve zpracovávání odpadků v ropném průmyslu, technologie pro čištění ovzduší, výzkumné záměry na odstranění ekologických problémů v Kazachstánu apod.;

zdravotnictví - spolupráce mezi kazašskými a českými nemocnicemi: rozvoj spolupráce v oblasti transplantací; spolupráce lékařů ve složitých akutních případech apod.; organizace stáží specialistů, výměna studentů, spolupráce vysokých škol v oblasti zdravotnictví; výměna praktických zkušeností;

dodávky spotřebitelských zboží: sklenářství (křišťálové zboží), módní doplňky (produkce společnosti Jablonex), domácí nádobí, šperky z českých drahých kovů a kamenů, kosmetické výrobky (Dermacol), zboží z kůže – kožená obuv (Baťa), potravinářské výrobky (minerální vody - Mattoni, Poděbradka apod.), domácí zařízení apod.

V současné době pro české aktivity existují mnohé možnosti spolupráce s Kazachstánem anebo vzájemné obchodování s touto zemí. Na specializovaných českých webových stránkách, časopisech a v novinách o příležitostech obchodování a vstupu českých podniků na zahraniční trh se uvádí základní náměty pro vybudování kazašských kontaktů. Rekomendace, které uvádějí na stránkách www.businessinfo.cz, www.czechtrade.cz, www.mzv.cz a periodické časopisy a noviny (Hospodářské noviny) pravdivě nastiňují podnikatelskou atmosféru v zemi, ale s postupem času se budou měnit i zvyklosti obchodování v kazašské společnosti. Nyní si mnozí Kazaši mohou dovolit vzdělávání svých dětí v evropských zemích, které jsou budoucí generací ekonomického rozvoje, např. v České republice studuje velký počet studentů z Kazachstánu, kteří by se mohli podílet na rozvoji spolupráce mezi Kazachstánem a Českou republikou.

Jedním z perspektivních kroků ve zkvalitnění spolupráci mezi Kazachstánem a Českou republikou je založení kazašsko-českého obchodně-ekonomického centra v Almaty a česko-kazašského obchodně-ekonomického centra v Praze pro podporu kazašských a českých výrobků mezi oběma zeměmi. Tato obchodně-ekonomická centra by mohla pomoc zejména malým a středním podnikům, která nejsou finančně schopná investovat do propagace svých výrobků v zahraničí anebo určitě nejsou schopni financovat své pobočky v zahraničí.

Dalším mým námětem pro perspektivní spolupráci je aktivizace ekonomického úseků Velvyslanectví Kazachstánu a České republiky, které by mohlo pomoci v poskytnutí informací z oblasti obchodního klimatu obou zemích, a co je nejdůležitější provádět analýzu a sběr informací o podnicích, které by mohly dodávat své zboží do zahraničí anebo najít potenciální klientelu. Neposlední důležitá role i u představitelů Obchodní komory a Velvyslanectví obou zemí, které by mohli urychlit a zkvalitnit spolupráci mezi Kazachstánem a Českou republikou.

Zlepšení bilaterálních vztahů Kazachstánu a České republiky v oblasti ekonomiky by přispěly i nově definované mezivládní dohody v různých sférách spolupráce. Celá řada uzavřených dohod a smluv mezi oběma státy doposud nefunguje v potřebné míře. Bohužel v současné době nejsou mezi Kazachstánem a Českou republikou uzavřeny dohody ve sféře vzdělání. Zejména neexistují dohody o uznávání úrovně vzdělání mezi veřejnými vysokými školami obou států. S ohledem na to, že rok od roku se zvyšuje počet kazašských vysokoškolských studentů působících v České

republice, vyřešení problémů uznávání vzdělání (nostrifikace diplomů a maturitních vysvědčení) by ulehčilo vyřizování právních náležitosti potenciálním studentům z Kazachstánu.

Mezi Kazachstánem a Českou republikou existuje celá řada perspektivních oblastí spolupráce jen je nezbytné najít správnou cestu k jejich realizaci. V současné době k aktuálním odvětvím spolupráce patří: kooperace v oblasti turismu a také v lázeňství, ve výrobě léků kazašské farmacie s českými výrobci léků, při vytvoření společných podniků na zpracování zemědělské produkce, mezi kazašskými a českými technoparky, v oblasti finančních produktů, v oblasti lehkého průmyslu, v oblasti těžkého průmyslu.

Literatura:

[1] www.businessinfo.cz

[2] Седлачек, М.: *Особенности эволюции торгово-экономических отношений Чехии и Казахстана в рыночных условиях*. In: Дипломатический курьер, 1/2006, с. 206-207. (Sedlaček, M.: *Osobennosti evolucii torgovo-ekonomičeskich otnošenij Čechii i Kazachstána v ryčnočnych uslovijach*. In. Diplomatičeskii kurjer, 1/2006, s. 206-207. ISSN 1814-7089)

[3] O tento problém mnohým zajímají se diplomatické úředníky z České ambasády v Almaty, plné informace dostupné na adrese www.mzv.cz

[4] Korbel, P.: *Obchod roku v Kazachstánu* :http://technik.ihned.cz/c4-10002520-23587880-800000_d-obchod-roku-v-kazachstanu.

[5] www.mzv.cz/almaata

[6] Exporter. Střední Asie: www.ihned.cz

[7] *Adopce na dálku v Kazachstánu*: http://www.charita-adopce.cz/index.php?id=0002072007_en

[8] Mostýn, M.: *Sharip Omarov: Vztahy oživí návštěva prezidenta Kazachstánu v Praze*. In: Hospodářské noviny. Exportér, 5/2007. Střední Asie Kazachstán. s. 8-9.

[9] Хачиев, Г., Хлад, Д.: *Узбекистан: цифры, факты и возможности для чешских фирм – Uzbekistán: čísla, fakta a možnosti uplatnění českých firem*, Ташкент: Фан, Академия Наук Республики Узбекистан, 2002, 26 с, ISBN 5-648-02-839-3.

[10] Хачиев, Г.: *Чехия: потенциал и эффективность экономического сотрудничества с Узбекистаном*, Прага-Ташкент: Торгово-промышленная палата Узбекистана, 2007, 29 с.

[11] Zpravodajství ze zemi SNS: Leden – prosinec, 2000 – 2003.

Kontaktní údaje na autora – email:

Fakulta mezinárodních vztahů, Vysoká škola ekonomická v Praze – aliyevabibi@seznam.cz